

БОРГОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

© 2025 ПАРФЕНТІЙ Л. А.

УДК 336.278
JEL Classification: H63

Парфентій Л. А. Боргова безпека України в умовах війни

Метою статті є розрахунок інтегрального індикатора боргової безпеки України згідно з Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, аналіз динаміки даного показника у 2014–2023 рр. і основних факторів впливу на нього, зокрема в умовах війни. У результаті аналізу наукових праць численних учених було встановлено, що, незважаючи на активне дослідження проблеми боргової безпеки України під час війни, у науковій літературі приділяється недостатньо уваги розрахунку інтегрального індикатора боргової безпеки України. У результаті дослідження було визначено, що збройна агресія РФ у 2014–2015 рр. завдала суттєвої шкоди борговій безпеці України. А повномасштабне вторгнення Росії в Україну ще більше її підірвало, вплинувши на державний борг, бюджетну стійкість і загальний стан економіки. Однак протягом усього досліджуваного періоду значення інтегрального індексу боргової безпеки України навіть не досягали межі небезпечного рівня, переважно залишаючись на критичному рівні за виключенням 2014, 2015 і 2018 рр., коли рівень боргової безпеки України опускався нижче критичного. Тому питання забезпечення боргової безпеки України є актуальним і зостривається протягом тривалого періоду. Встановлено, що єдиний варіант, який міг би замінити зовнішніх кредиторів – це отримання позик від Національного банку на термін до 30 років. Але оскільки грошова емісія обумовлює стрімке зростання інфляції та девальвацію гривні, міжнародна фінансова допомога залишається основним джерелом підтримки нашої держави під час війни і водночас ключовим фактором боргової безпеки України. Наукова новизна статті полягає в розрахунку інтегрального індикатора боргової безпеки України, дослідженні динаміки даного показника у 2014–2023 рр. і основних факторів впливу на нього. Перспективами подальших наукових розвідок є пошук напрямів забезпечення боргової безпеки України, зокрема через дослідження закордонного досвіду управління борговою безпекою держави під час війни та в повоєнний період. Цілеспрямований, хоча й поступовий рух у напрямку розв'язання проблеми забезпечення боргової безпеки є запорукою зміцнення економічної та національної безпеки України.

Ключові слова: боргова безпека, Україна, війна, воєнний стан, державний борг, зовнішній державний борг, міжнародна фінансова допомога, індикатори боргової безпеки.

Рис.: 1. **Табл.:** 4. **Бібл.:** 14.

Парфентій Людмила Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри соціально-економічних дисциплін, Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ (вул. Миру, 24, Суми, 40007, Україна)

E-mail: l.a.mohylina@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8896-4928>

UDC 336.278
JEL Classification: H63

Parfentii L. A. Ukraine's Debt Security in Times of War

The aim of the article is to calculate the integral indicator of Ukraine's debt security according to the Methodological Recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine, analyze the dynamics of this indicator in 2014–2023, and the main influencing factors, particularly in the context of the ongoing war. As a result of the analysis of scientific articles by numerous scholars, it is found that, despite the active research on the issue of Ukraine's debt security during the wartime, insufficient attention is paid in the scientific literature to the calculation of the integral indicator of Ukraine's debt security. The present study determines that the armed aggression of the Russian Federation in 2014–2015 caused significant damage to Ukraine's debt security. Furthermore, the full-scale military invasion of Russia further undermined it, affecting the public debt, budgetary stability, and the overall state of the economy. However, throughout the entire studied period, the value of the integral index of Ukraine's debt security did not even reach the threshold of a dangerous level, predominantly remaining at a critical level, with the exception of 2014, 2015, and 2018, when the level of Ukraine's debt security fell below critical. Therefore, the issue of ensuring Ukraine's debt security has been relevant and acute for a prolonged period. It is identified that the only option that could replace external creditors is obtaining loans from the National Bank for a term of up to 30 years. However, since monetary emission leads to a rapid increase in inflation and the devaluation of the hryvnia, international financial assistance remains the primary source of support for our State during the wartime and simultaneously a key factor in Ukraine's debt security. The scientific novelty of the presented article lies in the calculation of the integral indicator of Ukraine's debt security, the study of the dynamics of this indicator in 2014–2023, and the main influencing factors. Prospects for further scientific research involve the search for ways to ensure Ukraine's debt security, particularly through the study of foreign experience in managing the public debt security during wartime and in the post-war period. A targeted, albeit gradual, movement towards solving the problem of ensuring debt security is a guarantee of strengthening Ukraine's economic and national security.

Keywords: debt security, Ukraine, war, martial law, public debt, external public debt, international financial assistance, debt security indicators.

Fig.: 1. **Tabl.:** 4. **Bibl.:** 14.

Parfentii Liudmyla A. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor of the Department of Socio-Economic Disciplines, Sumy branch of the Kharkiv National University of Internal Affairs (24 Myru Str., Sumy, 40007, Ukraine)

E-mail: l.a.mohylina@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8896-4928>

Понад десять років наша держава потерпає від збройної агресії сусідньої країни, у тому числі майже три роки триває широкомасштабне вторгнення РФ в Україну. У цій боротьбі Україну підтримують міжнародні організації та демократичні держави: надається військова, гуманітарна та фінансова допомога. Однак надходження міжнародної фінансової допомоги може мати двоякий ефект: з одного боку, це є дуже важливим фактором забезпечення фінансової стійкості України під час війни, з іншого – може обумовити загрозу борговій безпеці України в майбутньому.

Проблематика боргової безпеки України під час війни досліджувалась багатьма вітчизняними науковцями, серед яких С. Бей, Т. Бороденко, Н. Головай, А. Долюк, В. Павленко, М. Разінькова, К. Сочка, М. Трофімчук, О. Трофімчук і ін.

Однак незважаючи на активне дослідження проблеми боргової безпеки України під час війни, у науковій літературі приділяється недостатньо уваги розрахунку інтегрального індикатора боргової безпеки України.

Виходячи з цього, метою статті є розрахунок інтегрального індикатора боргової безпеки України згідно з Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, аналіз динаміки цього показника у 2014–2023 рр. і основних факторів впливу на нього, зокрема в умовах війни.

Відповідно до мети дослідження в роботі використана раціональна сукупність методів теорії пізнання. Дослідження базується на аналізі статистичних даних показників – індикаторів боргової безпеки України, що дозволило сформулювати та

обґрунтувати певні теоретичні висновки й практичні рекомендації.

Для досягнення зазначеної мети наукової статті використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналіз і синтез, метод причинно-наслідкового аналізу, формально-юридичний та статистичний методи, методи систематизації та логічного узагальнення, економіко-математичний метод.

Нормативну та емпіричну базу дослідження становлять нормативні акти, вітчизняна наукова література та публікації в періодичних виданнях, статистична інформація.

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [11] індикаторами боргової безпеки України є такі показники:

- ✦ Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП;
- ✦ Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП;
- ✦ Середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) на первинному ринку;
- ✦ Індекс ЕМВІ (Emerging Markets Bond Index) + Україна;
- ✦ Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу.

За результатами пошуку даних, а також здійснення відповідних розрахунків, сформуємо базу значень показників – індикаторів боргової безпеки України у 2014–2023 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Значення індикаторів боргової безпеки України у 2014–2023 рр.

Показник	Рік									
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, відсотків	70,3	79,4	81	71,8	60,9	50,3	60,8	49,0	77,8	84,4
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, відсотків	95,8	131	121,7	103,9	87,7	79,2	80,8	64,9	81,5	90,4
Середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку, відсотків	13,4	13,1	9,2	10,5	17,8	16,9	10,2	10,2	18,3	18,7
Індекс ЕМВІ+ Україна	2226	2375	591	692	825	770	1012	1082	405	400
Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, відсотків	6,0	11,2	13,7	16,1	18,2	20,8	23,2	23,9	21,6	25,1

Джерело: складено автором за даними [2; 3; 4; 5; 6; 8; 9].

Щоб значення індикаторів потрапляли в зіставні за величиною інтервали, потрібно здійснити їх нормування.

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [11] нормування індикаторів здійснюється з урахуванням їх типу: тип А (змішаний тип), тип В (дестимулятори), тип С (стимулятори).

Серед індикаторів боргової безпеки України, визначених Методичними рекомендаціями, є один індикатор типу С, тобто стимулятор (відношення

обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу), якому притаманний прямий зв'язок між показником та інтегральною оцінкою. Інші показники є індикаторами типу В (дестимуляторами), коли наявний зворотний зв'язок між показником та інтегральною оцінкою (табл. 2).

Крім типу індикатора, при розрахунку нормованих значень враховується також інтервал, до якого входить абсолютне значення індикатора (табл. 3).

Таблиця 2

Значення індикаторів боргової безпеки для нормування

Найменування індикатора, одиниця виміру	Характеристичні значення індикатора									
	$X^L_{крит}$	$X^L_{небезп}$	$X^L_{нездв}$	$X^L_{здв}$	$X^L_{опт}$	$X^R_{опт}$	$X^R_{здв}$	$X^R_{нездв}$	$X^R_{небезп}$	$X^R_{крит}$
Показники-дестимулятори (тип В)										
Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, відсотків						20	30	40	50	60
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, відсотків						40	45	55	60	70
Середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку, відсотків						4	5	7	9	11
Індекс ЕМВІ+ Україна						200	300	500	700	1000
Показник-стимулятор (тип С)										
Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, відсотків	20	36	41	45	50					

Джерело: [11].

На основі даних табл. 1, з урахуванням характеристикних значень індикаторів, зазначених у таблиці 2, застосовуючи формули з таблиці 3, було отримано нормовані значення індикаторів боргової безпеки України (табл. 4).

Значення інтегрального індикатора боргової безпеки України було розраховано відповідно до методики, визначеної Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [11], як сума добутоків нормалізованих оцінок індикаторів на їхні вагові коефіцієнти. Вагові коефіцієнти індикаторів визначені цими Методичними рекомендаціями.

Проаналізуємо динаміку рівня боргової безпеки України у 2014–2023 рр.

Як можна побачити з рис. 1, протягом періоду 2014–2023 рр. значення інтегрального індексу боргової безпеки України навіть не досягали межі небезпечного рівня (40 %), переважно залишаючись на критичному рівні (максимум 29,2 % у 2021 році) за виключенням 2014, 2015 і 2018 років, коли рівень боргової безпеки України опускався нижче критичного.

Найнижчі значення інтегрального індексу боргової безпеки України були у 2014–2015 рр.

Формули розрахунку нормованих значень індикаторів боргової безпеки України

Індикатор типу С (стимулятор)		Індикатор типу В (дестимулятор)	
Інтервал, до якого входить значення індикатора x_{ij}	Формула розрахунку нормованого значення індикатора y_{ij}	Інтервал, до якого входить значення індикатора x_{ij}	Формула розрахунку нормованого значення індикатора y_{ij}
$x_{ij} < 0 \wedge x_{ij} < x_{крит}$	$y_{ij} = 0,2 \exp\left(\frac{x_{ij} - x_{крит}}{n_i}\right)$	$x_{ij} \geq x_{крит}$	$y_{ij} = 0,2 \frac{x_{крит}}{x_{ij}}$
$0 < x_{ij} < x_{крит}$	$y_{ij} = 0,2 \frac{x_{ij}}{x_{крит}}$		
$x_{крит} \leq x_{ij} < x_{небезп}$	$y_{ij} = 0,2 + 0,2 \frac{(x_{ij} - x_{крит})}{(x_{небезп} - x_{крит})}$	$x_{небезп} \leq x_{ij} < x_{крит}$	$y_{ij} = 0,2 + 0,2 \frac{(x_{крит} - x_{ij})}{(x_{крит} - x_{небезп})}$
$x_{небезп} \leq x_{ij} < x_{нездв}$	$y_{ij} = 0,4 + 0,2 \frac{(x_{ij} - x_{небезп})}{(x_{нездв} - x_{небезп})}$	$x_{нездв} \leq x_{ij} < x_{небезп}$	$y_{ij} = 0,4 + 0,2 \frac{(x_{небезп} - x_{ij})}{(x_{небезп} - x_{нездв})}$
$x_{нездв} \leq x_{ij} < x_{здв}$	$y_{ij} = 0,6 + 0,2 \frac{(x_{ij} - x_{нездв})}{(x_{здв} - x_{нездв})}$	$x_{здв} \leq x_{ij} < x_{нездв}$	$y_{ij} = 0,6 + 0,2 \frac{(x_{нездв} - x_{ij})}{(x_{нездв} - x_{здв})}$
$x_{здв} \leq x_{ij} < x_{онт}$	$y_{ij} = 0,8 + 0,2 \frac{(x_{ij} - x_{здв})}{(x_{онт} - x_{здв})}$	$x_{онт} \leq x_{ij} < x_{здв}$	$y_{ij} = 0,8 + 0,2 \frac{(x_{здв} - x_{ij})}{(x_{здв} - x_{онт})}$
$x_{онт} \leq x_{ij}$	$y_{ij} = 1$	$x_{ij} < x_{онт}$	$y_{ij} = 1$

Джерело: складено автором за [11].

Таблиця 4

Нормовані значення індикаторів і значення інтегрального індикатора боргової безпеки України у 2014–2023 рр.

Індикатор	Ваговий коефіцієнт	Рік									
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Нормовані значення індикаторів											
Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, відсотків	0,2195	0,171	0,151	0,148	0,167	0,197	0,394	0,197	0,420	0,154	0,142
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, відсотків	0,2214	0,146	0,107	0,115	0,135	0,160	0,177	0,173	0,302	0,172	0,155
Середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку, відсотків	0,183	0,164	0,168	0,380	0,250	0,124	0,130	0,280	0,280	0,120	0,118
Індекс EMBI+ Україна	0,1778	0,090	0,084	0,509	0,408	0,317	0,353	0,198	0,185	0,695	0,700
Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, відсотків	0,1983	0,060	0,112	0,137	0,161	0,182	0,210	0,240	0,248	0,220	0,264
Інтегральний індикатор боргової безпеки України		0,128	0,125	0,245	0,217	0,194	0,254	0,216	0,292	0,261	0,264

Джерело: розраховано та складено автором.

У цей період спостерігалось суттєве зростання державного боргу, включаючи зовнішні зобов'язання.

Анексія Криму росією у 2014 році та початок війни на сході України призвели до значних витрат на оборону та зменшення економічної активності в регіонах, які забезпечували істотну частину ВВП країни (Донецька та Луганська області). У 2014–2015 роках реальний ВВП України

зменшився на понад 15 %, що стало найглибшою рецесією за всю історію незалежної України.

Девальвація гривні на фоні валютної кризи призвела до значного зростання вартості обслуговування зовнішнього боргу в доларовому еквіваленті. Водночас міжнародні рейтингові агентства (Fitch, Moody's, S&P) суттєво знизили кредитні рейтинги України, що підвищило витрати на залучення будь-якого фінансування.

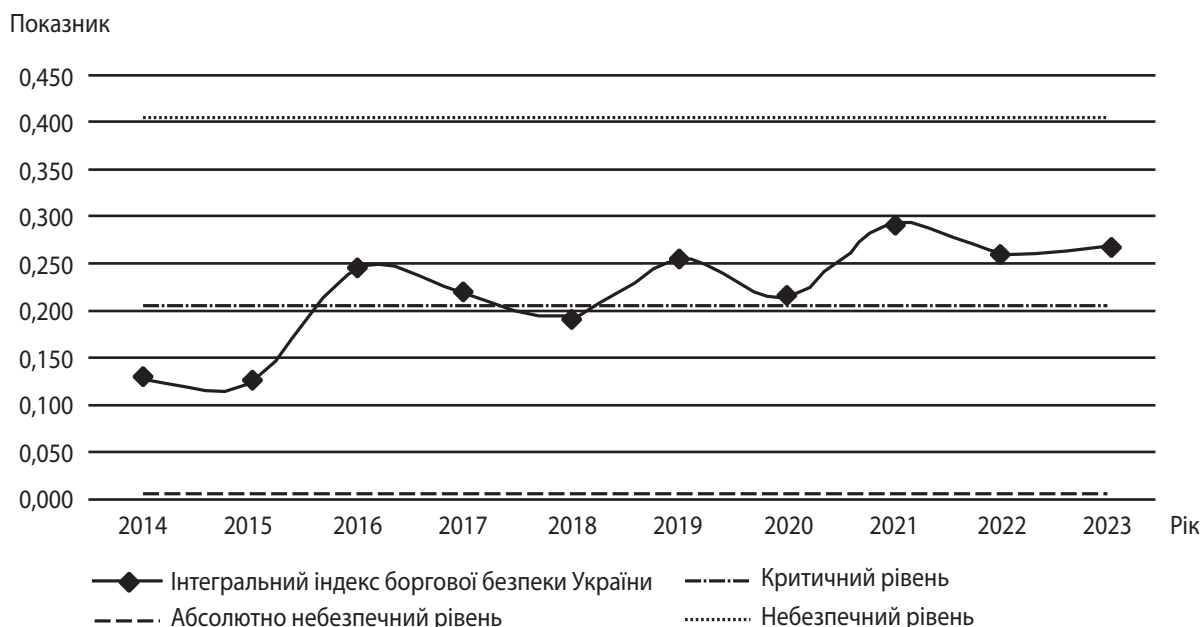

Рис. 1. Динаміка інтегрального індексу боргової безпеки України у 2014–2023 рр.

Джерело: розраховано та побудовано автором.

Відсутність доступу до міжнародних фінансових ринків змусила Україну звертатися до міжнародних фінансових організацій (МВФ, Світовий банк), що додало короткострокових боргових зобов'язань.

Отже, зважаючи на умови, у 2015 році Україна була змушена провести реструктуризацію зовнішнього державного боргу.

Найвище значення інтегрального індексу боргової безпеки України було у 2021 році. Відношення державного боргу до ВВП скоротилося до 49 % (з понад 60 % у 2020 році) завдяки номінальному зростанню ВВП та стабільному обслуговуванню боргів. Структура боргу змістилася у бік довгострокового фінансування, що зменшувало тиск на державний бюджет у короткостроковій перспективі. Міжнародні рейтингові агентства (S&P, Fitch) підтверджували стабільний або позитивний прогноз для України у 2021 році, що відображало зростання довіри інвесторів.

Завдяки активній монетарній політиці Національного банку України курс гривні у 2021 році залишався відносно стабільним, що знижувало ви-

трати на обслуговування зовнішнього боргу. Унаслідок реструктуризації боргу у попередні роки, а також зниження премій за ризик, Україна змогла залучати зовнішні кошти на більш сприятливих умовах. Випуски єврооблігацій у 2021 році супроводжувалися меншими ставками порівняно з попередніми роками.

У 2022–2023 роках значення інтегрального індексу боргової безпеки України знизилися, що насамперед обумовлено наслідками повномасштабного вторгнення росії в Україну.

Протягом періоду з 2015 до 2021 року Україна вела боргову політику, спрямовану на втримання дефіциту бюджету на рівні менше ніж 3 % від ВВП і забезпечення первинного профіциту бюджету (до виплати відсотків). Це дозволило уряду зменшити борговий тягар з 79 % до 49 % від ВВП. Однак з початком повномасштабного вторгнення РФ і зростанням видатків на оборону ситуація кардинально змінилася: дефіцит бюджету зріс з 3,6 % від ВВП у 2021 році до 16,3 % у 2022 році [13].

Відбулося швидке зростання державних витрат, спрямованих на фінансування військових

операцій і надання підтримки людям, які втратили свої домівки та роботу через війну. Водночас воєнний стан обумовив обмеження можливостей щодо збору податків і поповнення державного бюджету, що призвело до значного збільшення фінансових потреб України.

У таких умовах Україна не мала можливості отримати позики на міжнародних комерційних ринках через високі ризики для інвесторів. Перед інвестуванням коштів в український борг інвестори аналізують можливі ризики їх невідшкодування. Якщо ризики виявляються високими, то країні можуть надавати кошти лише за високими відсотковими ставками. У такому випадку для виплати та обслуговування цих боргів доведеться знову брати позики, що може призвести до створення фінансової піраміди.

Ресурс внутрішнього ринку також не забезпечував всі фінансові потреби. Державі не вистачало власних доходів, щоб покрити навіть військові витрати, не кажучи вже про соціальну сферу, освіту та медицину.

Збільшення видатків на воєнні дії, зростання державних витрат, спад доходів і, як наслідок, виникнення значного дефіциту державного бюджету обумовили збільшення обсягу зовнішнього державного боргу [12]. Україна змушена була звернутися за підтримкою до своїх західних партнерів і міжнародних фінансових організацій. Частина коштів вони надають у формі грантів, але більшість становлять позики. Однак переважно вони надаються на винятково пільгових умовах і на тривалий період.

Так, 14 вересня 2022 року було укладено Меморандум про взаєморозуміння, яким передбачалося призупинення платежів за державним боргом до кінця 2023 року з країнами "Великої сімки" та членами Паризького клубу кредиторів. Держателі приблизно 91 % сукупної непогашеної умовної суми державних боргових зобов'язань підтримали пропозицію про відтермінування виплат. Це було явним сигналом про підтримку України інвесторами, що є тримачами державних боргових зобов'язань [14].

Однак у 2022 році у зв'язку з повномасштабним російським вторгненням обсяг державного боргу України зріс у 1,5 разу, досягши 4,07 трлн гривень. Водночас зі зменшенням ВВП на понад 30 % це призвело до підвищення рівня державного боргу відносно ВВП з 49 % в 2021 році до 77,8 %. У 2023 році цей показник становив уже 84,4 % [5]. Ці значення суттєво перевищують максимальний рівень, визначений Маастрихтськими критеріями «здорових» фінансів для країн-кандидатів на член-

ство у ЄС і фіскальним правилом (60 % від ВВП), яке діяло до введення воєнного стану в країні. Проте на період воєнного стану дія цього правила була призупинена внесеними змінами до Бюджетного кодексу України [1].

На кінець 2022 року зовнішній борг становив близько 67 % від загальної суми державного та гарантованого державою боргу, станом на 31 грудня 2023 року – 69,99 % [5]. Понад половину обсягу державного зовнішнього боргу сформували пільгові довгострокові кредити від іноземних країн і міжнародних донорів, таких як Європейський Союз, Канада, Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк і ін. Ці кредити надавалися на вигідних умовах зі строком погашення до 35 років, пільговими періодами на погашення основної суми до 10 років та під низькі відсоткові ставки [13].

У 2022 році практично половину фінансування державного бюджету України (46 %) забезпечила міжнародна допомога, чверть бюджету профінансував Національний банк України, запланований дефіцит склав 1,5 трлн гривень, що становило майже 32 % ВВП. Проте емісійне фінансування Національним банком України призвело до надмірного тиску на валютний ринок і ціни, тому застосування цього методу в 2023 році було недоречним [1].

Згідно з інформацією, наданою Міністерством фінансів України, з 24 лютого 2022 року і дотепер джерелами фінансування державного бюджету є військові облігації, кредити від міжнародних фінансових організацій, а також двосторонні кредити та гранти [1].

В Інфляційному звіті Національного банку України за січень 2024 року зазначається, що «у міру очікуваного зниження безпекових ризиків у наступні роки Україна відновлюватиме здатність до самостійного фінансування власних потреб, тому обсяги офіційного зовнішнього фінансування поступово зменшуватимуться (до близько 25 млрд дол. США у 2025 році і 12 млрд дол. США у 2026 році)» [7]. Проте реалізація цього плану залежить від величезної кількості факторів і, зокрема, ситуації на фронті.

ВИСНОВКИ

Отже, єдиний варіант, який міг би замінити зовнішніх кредиторів, – це отримання позик від Національного банку на термін до 30 років. Але оскільки грошова емісія обумовлює стрімке зростання інфляції та девальвацію гривні, міжнародна фінансова допомога залишається основним джерелом підтримки нашої держави під час війни і водночас ключовим фактором боргової безпеки України [10].

Збройна агресія РФ у 2014–2015 роках завдала суттєвої шкоди борговій безпеці України. А повномасштабне вторгнення Росії в Україну ще більше її підірвало, вплинувши на державний борг, бюджетну стійкість і загальний стан економіки. Однак варто зауважити, що протягом всього досліджуваного періоду значення інтегрального індексу боргової безпеки України навіть не досягали межі небезпечного рівня, переважно залишаючись на критичному рівні за виключенням 2014, 2015 і 2018 років, коли рівень боргової безпеки України опускався нижче критичного. Тому можна зробити висновок, що питання забезпечення боргової безпеки України є актуальним і гострим уже протягом тривалого періоду.

Перспективами подальших наукових розвідок є пошук напрямів забезпечення боргової безпеки України, зокрема через дослідження зарубіжного досвіду управління борговою безпекою держави під час війни та в післявоєнний період. Цілеспрямований, хоча й поступовий рух у напрямку розв'язання проблеми забезпечення боргової безпеки є запорукою зміцнення економічної і національної безпеки України. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

- Бей С. О., Головай Н. М., Доліук А. В. Стан державного боргу України в умовах воєнного стану. *Механізм регулювання економіки*. 2023. № 3. С. 55–61.
DOI: <https://doi.org/10.32782/mer.2023.101.08>
- Борошенко Т. М. Боргова політика України в умовах збройного конфлікту. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 12. С. 88–95.
DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.12.88>
- Валовий внутрішній продукт. *Державна служба статистики України*. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/vvp/vvp_ric/vvp_u.htm
- Валовий зовнішній борг України. *Мінфін*. 2024. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/foreigndebt/>
- Державний борг та гарантований державою борг. *Міністерство фінансів України*. 2024. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovaniy-derzhavju-borg>
- Золотовалютні резерви України. *Мінфін*. 2025. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/assets/>
- Інфляційний звіт. Січень 2024 року. *Національний банк України*. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-sichen-2024-roku>
- Інформація щодо розміщення ОВДП у 2024 році. *Національний банк України*. 2024. URL: https://bank.gov.ua/files/OVDP_mis.xlsx
- Павленко Н. В. Боргова безпека України в умовах воєнного конфлікту. *Право і безпека*. 2023. № 3. С. 154–168.
DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.3.13>

- Парфентій Л. А. Міжнародна фінансова допомога Україні під час війни в контексті забезпечення боргової безпеки держави. *Правова наука і державотворення в Україні в контексті інтеграційних процесів*: матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 24 травня 2024 р.). Суми: СФ ХНУВС, 2024. С. 391–393.
- Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України»: затверджено наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
- Разінькова М. Ю. Зовнішній державний борг України в умовах війни. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 3. С. 162–169.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-83-23>
- Сочка К. Державний борг України: поточні реалії та проблеми. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2022. Вип. 2. С. 172–183.
DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2022-2-172-183>
- Трофімчук М., Трофімчук О. Особливості управління державним боргом України в умовах війни. *Вісник економіки*. 2023. Вип. 3. С. 198–211.
DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.03.204>

REFERENCES

- Bei, S. O., Holovai, N. M., and Doliuk, A. V. "Stan derzhavnoho borhu Ukrainy v umovakh voiennoho stanu" [The Condition of Ukraine's State Debt in Terms of Martial Law]. *Mekhanizm rehulivannia ekonomiky*, no. 3 (2023): 55-61.
DOI: <https://doi.org/10.32782/mer.2023.101.08>
- Borodenko, T. M. "Borhova polityka Ukrainy v umovakh zbroinoho konfliktu" [Ukraine's Debt Policy in the Context of Armed Conflict]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 12 (2024): 88-95.
DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.12.88>
- "Derzhavnyi borh ta harantovanyi derzhavoiu borh" [Public Debt and Government-guaranteed Debt]. *Ministerstvo finansiv Ukrainy*. 2024. <https://www.mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovaniy-derzhavju-borg>
- "Inflyatsiyniy zvit. Sichen 2024 roku" [Inflation Report. January 2024]. *Natsionalnyi bank Ukrainy*. 2024. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-sichen-2024-roku>
- "Informatsiia shchodo rozmishchennia OVDP u 2024 rotsi" [Information on the Placement of OVDP in 2024]. *Natsionalnyi bank Ukrainy*. 2024. https://bank.gov.ua/files/OVDP_mis.xlsx
- [Legal Act of Ukraine] (2013). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
- Parfentii, L. A. "Mizhnarodna finansova dopomoha Ukraini pid chas viiny v konteksti zabezpechennia borhovoї bezpeky derzhavy" [International Finan-

- cial Assistance to Ukraine During the War in the Context of Ensuring the State's Debt Security]. *Pravova nauka i derzhavotvorennya v Ukraini v konteksti inehratsiinykh protsesiv*. Sumy: SF KhNUVS, 2024. 391-393.
- Pavlenko, N. V. "Borhova bezpeka Ukrainy v umovakh voiennoho konfliktu" [Ukraine's Debt Security in the Context of Military Conflict]. *Pravo i bezpeka*, no. 3 (2023): 154-168.
DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.3.13>
- Razinkova, M. Yu. "Zovnishnii derzhavnyi borh Ukrainy v umovakh viiny" [Foreign State Debt of Ukraine in the Conditions of War]. *Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia*, no. 3 (2023): 162-169.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-83-23>
- Sochka, K. "Derzhavnyi borh Ukrainy: potochni realii ta problemy" [Ukraine's Public Debt: Current Realities and Problems]. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, no. 2 (2022): 172-183.

- DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2022-2-172-183>
- Trofimchuk, M., and Trofimchuk, O. "Osoblyvosti upravlinnia derzhavnym borhom Ukrainy v umovakh viiny" [Specific Features of Ukraine's Public Debt Management in Conditions of War]. *Visnyk ekonomiky*, no. 3 (2023): 198-211.
DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.03.204>
- "Valovyi vnutrishnii produkt" [Gross Domestic Product]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/vvp/vvp_ric/vvp_u.htm
- "Valovyi zovnishnii borh Ukrainy" [Ukraine's Gross External Debt]. Minfin. 2024. <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/foreigndebt/>
- "Zolotovaliutni rezervy Ukrainy" [Ukraine's Gold and Foreign Exchange Reserves]. Minfin. 2025. <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/assets/>

УДК 339.5:336.26:327

JEL Classification: F36; H21; G18; P33

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-1-208-219>

ВПЛИВ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ПОТРАЯСІНЬ

© 2025 РУДИК Н. В., СЛАВКОВА А. А., ЗАХОЖАЙ К. В.

УДК 339.5:336.26:327

JEL Classification: F36; H21; G18; P33

Рудик Н. В., Славкова А. А., Захожай К. В. Вплив митного регулювання на зовнішньоекономічну діяльність в умовах кризових потрясінь

Метою дослідження є систематизація ключових аспектів впливу митного регулювання на зовнішньоекономічну діяльність з урахуванням геополітичних та економічних змін, а також розробка рекомендацій для задоволення попиту на імпорт і стимулювання експортерів. У дослідженні акцентовано увагу на впливі митного регулювання на реалізацію 17-ї цілі сталого розвитку – «Партнерство заради сталого розвитку». Висвітлюються актуальні питання митного регулювання в Україні в умовах глобальних викликів, включно з економічними та геополітичними змінами. Проаналізовано та систематизовано основні аспекти митного регулювання залежно від зазначених змін, а також його вплив на зовнішньоекономічну діяльність. Розглянуто практики митного регулювання розвинених країн, зокрема переваги та недоліки міжнародної стандартизації зовнішньоекономічних процесів. Наукові результати базуються на систематизації ключових аспектів впливу митного регулювання, використанні статистичних методів, аналізі показників зовнішньоекономічної діяльності та розробці практичних рекомендацій. Особливий акцент зроблено на важливості цифровізації процесів, гармонізації регуляторної бази та впровадженні ефективних інструментів митного контролю. Проведено аналіз показників, індикаторів, коефіцієнтів, які характеризують зовнішньоекономічну діяльність та відображають вплив митного регулювання на неї. До їх складу віднесено: рівень митного навантаження на економіку, відкритість економіки, коефіцієнт митного навантаження на імпорт, частку імпорту у внутрішньому споживанні країни, коефіцієнт покриття експортом імпорту, відношення обсягу імпорту до ВВП, індикатор забезпеченості податкових надходжень митними платежами. Дослідження підкреслює необхідність упровадження інноваційних підходів до митного регулювання для зниження бюрократичних бар'єрів, підвищення конкурентоспроможності експортерів і забезпечення збалансованого розвитку зовнішньоекономічних відносин. Результати роботи спрямовані на підвищення прозорості й ефективності митної системи в контексті сталого розвитку та глобального партнерства.

Ключові слова: митне регулювання, зовнішньоекономічна діяльність, митні операції ЗЕД, сталий розвиток, цілі сталого розвитку, рівень митного навантаження на економіку, відкритість економіки, гармонізація митного законодавства, тарифне регулювання, нетарифне регулювання, митні платежі, протекціонізм, економічна безпека, євроінтеграція, митна політика, кризові потрясінь.

Рис.: 8. Бібл.: 9.

Рудик Наталія Василівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів імені В. М. Федосова, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (просп. Берестейський, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: rudyk.nataliia@kneu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4367-0392>

Researcher ID: P-8708-2018

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203370416>